

Міністерство освіти і науки
Кам'янець-Подільський національний університет
імені Івана Огієнка
Природничий факультет
Кафедра географії та методики її викладання

Дипломна робота
магістра

з теми: **«ПРОСТОРОВІ АСПЕКТИ КУРОРТНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В
МЕЖАХ ХМІЛЬНИЦЬКОГО РАЙОНУ»**

Виконала: студентка 2 курсу, групи Геоб1-М17
спеціальності 014 Середня освіта (Географія)
Ковальська Анастасія Сергіївна

Керівник:

Касіяник І.П., кандидат географічних наук,
доцент кафедри географії та методики її
викладання

Рецензент:

Гарбар В.В. кандидат географічних наук,
старший викладач кафедри географії та
методики її викладання

Кам'янець-Подільський – 2018 року

ПЕРЕЛІК УМОВНИХ СКОРОЧЕНЬ

МТБ	–	матеріально-технічна база
ПРП	–	природно-ресурсний потенціал
ПТК	–	природно-територіальний комплекс
Смт.	–	селище міського типу
ТРП	–	туристично-рекреаційний потенціал
ОТГ	–	об'єднана територіальна громада

ЗМІСТ

ПЕРЕЛІК УМОВНИХ СКОРОЧЕНЬ.....	2
ВСТУП.....	4
РОЗДІЛ 1. Теоретичні основи дослідження	7
1.1. Підходи до організації дослідження.....	7
1.2. ПТС дослідження.....	10
1.3. Методика організації дослідження.....	20
РОЗДІЛ 2. Охорона праці та безпека при організації досліджень.....	23
РОЗДІЛ 3. Природні умови та ресурси розвитку курортної діяльності в межах Хмельницького району.....	28
3.1. Географічне розміщення.....	28
3.2. Літолого-геоморфологічні компоненти.....	30
3.3. Кліматичні та гідрологічні компоненти.....	35
3.4. Біотичні та ландшафтні умови.....	40
РОЗДІЛ 4. Сучасна структура курортного комплексу Хмельницького району.....	42
4.1. Санаторні центри.....	42
4.2. Особливості рекреаційної діяльності.....	51
4.3. Рекреаційна інфраструктура	54
РОЗДІЛ 5. Перспективи розвитку курортного-рекреаційного комплексу Хмельницького району.....	59
5.1. Оптимізація діяльності на базі сучасних закладів.....	59
5.2. Запровадження нових рекреаційних форм діяльності.....	61
5.3. Розвиток інфраструктурного забезпечення.....	64
5.4. Проблеми розвитку рекреаційної сфери в Хмельницькому районі.....	66
ВИСНОВКИ.....	73
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	76
ДОДАТКИ	

ВСТУП

Місто Хмільник є одним із головних курортних центрів України. Тут сформувалася мережа бальнеологічних закладів із відповідною інфраструктурою, що формують просторову виробничу спеціалізацію центру і є основою соціального розвитку. У той же час бальнеологічний потенціал адміністративного району використовується дуже обмежено, хоча відповідні ресурси наявні.

Актуальність теми: Роль рекреаційної діяльності є визначальною в регіонах зі слабким розвитком промисловості та добре збереженими природними умовами, або з вираженою сільськогосподарською спеціалізацією. Це пов'язано в першу чергу із простотою організації виробничої інфраструктури на первинних етапах, зацікавленості іноземців та мешканців великих міст у здійсненні відпочинку в таких регіонах та необхідністю збалансованого регіонального розвитку господарства. При цьому завдяки міжгалузевим зв'язкам розвиток рекреації стимулюватиме інші супутні галузі регіонального господарського комплексу та сприятиме загальному покращенню умов життя місцевого населення.

У випадку вже сформованого потужного регіонального бальнеологічного центру, розвиток рекреаційної діяльності прилеглих територій може відбуватися надзвичайно швидко за умови сервісної чи ресурсної спеціалізації. За умови автономного розвитку об'єднаних територіальних громад Хмільницького району використання потенціалу і досвіду курортної сфери міста Хмільник дозволить оптимізувати господарство загалом і доповнити уже існуючі економічні ніші додатковими, привабливими для рекреантів та інвесторів.

Спеціалізована курортна діяльність виступає стимулом для розвитку інших рекреаційних напрямків: зеленого туризму, пригодницького туризму, пляжно-купального напрямку та екскурсійної діяльності. Це також фактор розвитку виробничої інфраструктури у першу чергу транспортної та

житлової. Розвиток громадського харчування також є невід'ємним аспектом при формуванні курортного господарського напрямку.

Вказані особливості рекреаційної сфери виводять її у ранг стратегічно важливого комплексоутворюючого напрямку в системі господарства регіону. Дослідження її структури, факторів розвитку та можливостей взаємодії з іншими галузями є важливим завданням.

Об'єктом роботи є рекреаційний потенціал Хмільницького району.

Предметом дослідження є компонентна і просторова структура бальнеологічного кластеру, як основи розвитку рекреаційного комплексу Хмільницького району.

Мета роботи: оцінка перспектив розвитку рекреаційної сфери господарства в межах Хмільницького району.

Для досягнення поставленої мети були сформульовані такі **завдання:**

1. Визначення основних підходів та принципів організації дослідження;
2. Аналіз умов та ресурсів для розвитку бальнеологічної сфери та рекреації загалом в межах Хмільницького району;
3. Характеристика просторової структури компонентів рекреаційного потенціалу території Хмільницького району;
4. Оцінка умов розвитку та підвищення ефективності рекреаційної діяльності в межах Хмільницького району.

Методи дослідження. У процесі дослідження було використано систему методів збору та просторової інтерпретації інформації, а також прогнозування досліджуваних процесів.

Наукова новизна роботи полягає у дослідженні рекреаційної сфери з позицій господарської спеціалізації ОТГ, як умови цілісного (геосистемного) використання ресурсного потенціалу та комплексної реструктуризації господарства.

Практичне значення роботи полягає в тому, що її матеріал можна використовувати при плануванні розвитку господарського комплексу досліджуваної території.

Апробація результатів дипломної роботи. Основні положення дипломної роботи доповідались і обговорювались на науковій конференції, а саме: на підсумковій науковій конференції студентів та магістрантів.

Публікації. Основні положення дипломної роботи опубліковані в збірниках наукових праць підсумкової наукової конференції студентів та магістрантів.

Структура та обсяг роботи. Робота викладена на 80-ти сторінках машинописного тексту та складається зі вступу, п'яти розділів, висновків, списку використаних джерел, який містить 63 найменування і додатків.

ВИСНОВКИ

Дослідження компонентної і просторової структур рекреаційного потенціалу здійснюється за допомогою ряду методологічних підходів. Серед них найбільш ефективними на різних рівнях пізнання є такі: ресурсний, регіональний, системно-структурний, функціональний, екологічний, проблемний, програмно-цільовий. Їх застосування дозволяє об'єктивно встановити умови і фактори розвитку рекреаційної системи Хмільницького району, сучасний стан розвитку інфраструктури та можливості оптимізації і просторового розширення рекреаційної діяльності в майбутньому. Соціальний підхід дозволяє встановити важливість розвитку рекреаційної діяльності для місцевого населення як потенційного напрямку економічної діяльності зі створенням нових робочих місць, покращення інфраструктури і загалом комфортності умов проживання.

Провідними факторами розвитку рекреації в досліджуваному регіоні зокрема, є ресурсна база та необхідність економічної реструктуризації господарства. Економічні перспективи розвитку туристично-рекреаційної сфери у регіоні визначаються вигідним географічним положенням, рекреаційним потенціалом, що базується на природних (геолого-гідрологічних, кліматичних та водних) ресурсах, розвитку інфраструктури та можливостях взаємодії з традиційними галузями господарства у регіоні.

Геолого-гідрологічні та поверхневі водні об'єкти району можна назвати потенціал визначаючими в структурі природних ресурсів у рекреаційній сфері. Серед них найважливішими є родовища мінеральних (радонових) вод приурочених до розломних структур кристалічного фундаменту, долинно-річкові системи та штучні водні об'єкти.

Долина р. Південний Буг визначає осьову прив'язку об'єктів рекреаційної інфраструктури, характеризується високою привабливістю ландшафтів та є зоною першочергового інвестування. Долина річки Снивода

має значний рекреаційний потенціал завдяки зосередженню тут потужної мережі ставків нижче с. Уланів, після злиття основних приток.

З погляду організації інфраструктурного забезпечення рекреаційно-туристичного процесу, найважливішими елементами інфраструктури в районі є: санаторії, готельні комплекси, садиби земельного туризму та транспортна система .

Потужна санаторна база, що включає 8 об'єктів у м. Хмільник уже сьогодні визначає курортну спеціалізацію регіону і формує потужну перспективну клієнтну базу (понад 80 тис.осіб/рік). При цьому решта території району має відносно слабкий рівень розвитку рекреаційної діяльності, зорієнтований загалом на місцеві потреби. Рекреаційна діяльність санаторіїв м. Хмільник може стимулювати розвиток інших господарських галузей завдяки комплексному використанню ресурсів чи наданні взаємодоповнюючих послуг.

Найбільш перспективними напрямками розвитку рекреаційної сфери в регіоні ми вважаємо супутні і додаткові форми зорієнтовані на комплексне задоволення рекреаційних потреб клієнтів курортних закладів. Зокрема: пляжно-купальний відпочинок, активні пригодницькі екскурсії, спортивне рибальство.

Особливістю рекреаційної діяльності є поєднання її окремих напрямків (зокрема агротуризму) з умовами сільськогосподарського виробництва. При цьому туроператором виступає сам сільськогосподарський виробник. Його рекреаційна діяльність є підсобним господарством і суттєво доповнює бюджет.

Міжгалузеве поєднання рекреаційної діяльності з транспортною та харчовою підгалузями господарства виявляється у спільності їх інфраструктури. По суті вони функціонують як єдине ціле однак залежно від рівня розвитку рекреаційної складової у них може бути виражена чи відсутня спеціалізація. Практично у всіх випадках, коли рекреація в регіоні стає відчутною економічною складовою транспортна мережа і заклади

громадського харчування починають стрімко розвивати виробничі потужності та збільшувати асортимент послуг.

Проблеми розвитку рекреаційної сфери у Хмельницькому районі визначаються незбалансованістю територіальної системи об'єктів, слабким розвитком інфраструктури, упередженим ставленням до розвитку рекреації місцевого населення, відсутністю зовнішнього стимулювання та певними екологічними наслідками.

Оптимізація рекреаційного комплексу регіону може дати відчутний імпульс його господарському і соціально-економічному розвитку. Це забезпечить збалансований розвиток рекреації, потік надходжень у бюджет, допоможе збереженню і відтворенню природних та історико-культурних багатств.

Загалом, залучення додаткових рекреаційних ресурсів, що наявні у Хмельницькому районі дозволить активізувати депресивні регіони із виключно сільськогосподарською спеціалізацією. Як результат, територія району може стати зразком інтеграції сільського та рекреаційного господарства на базі уже сформованого рекреаційного попиту, збалансованого використання природних ресурсів та взаємодоповнюючої інфраструктури.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Агрокліматичний довідник Вінницької області. – К: Держсільгоспвидав УРСР. 1959.
2. Азар В. Туризм – ещё один феномен XX века// Туризм практика, проблемы, перспективы. №5, 2005. – С.15 – 17
3. Андропов О.М. Стан рекреаційного комплексу України // Економіка і Екології, № 24, 2005. – С. 6 – 7
4. Багрова Л.А., Багров К.В., Преображенский В.С. Рекреационные ресурсы (походы к анализу понятия) // Изв. АН СССР. — Сер. геогр. — 1977. — № 92. — С. 5 – 12
5. Бейдик О.О. Словник – довідник з географії, туризму, рекреалогії та рекреаційної географії. –К.: Палітра, 1997. – С. 50 – 74
6. Безуглий В.В.,Козинець С.В. Регіональна економічна та соціальна географія світу. Посібник. – К: Академія, 2013. – 60 с.
7. Бережна О.О.: «Стан і проблеми розвитку рекреаційно-оздоровчого комплексу України в період переходу до ринкових відносин» // Економіка України, №4, 2003. – С. 5 – 7
8. Бобираєва О.В.: «Рекреація в системі розширеного суспільного відтворення» // Вісник Київського Національного університету ім. Т.Г.Шевченка – Випуск 55, 2002. – С. 4 – 5
9. Бобираєва О.В.: «Становлення і розвиток сфери рекреаційних послуг як напрям інтеграції до світового господарства» // Вісник Київського Національного університету ім. Т.Г.Шевченка - Випуск 57, 2002. – 6 с.
10. Бойчук Ю.Д., Солошенко Е.М., Бугай О.В. Екологія і охорона навколишнього середовища. — Суми: Університетська книга, 2002. – 69 с.
11. Большаков Н. М. Рекреационная роль лесов. // Економіка і Екологія, №10, 2005. – 5 с.
12. Бородина В.В. Ресторанно-гостиничный бизнес, М.: Книжный мир, 1999. – 364 с.

13. Борозняк В.С. Перспективи розвитку українського туризму // Бізнес, №15, 2005 – С. 15 – 16
14. Бочарников С.А. Финансово-экономический анализ деятельности турфирмы, М.: Финансы и статистика, 2000. – 270 с.
15. Бутусов Г. Аналіз туристичного ринку України // Галицькі контракти № 5, 2006,. – С. 8 – 10
16. Веденим Ю.А. Динамика территориальных рекреационных систем. — М.: Изд-во МГУ, 1986. – С. 7 – 25
17. Вишневецький В.І. Річки і водойми України: стан і використання. — К.: Віпол, 2010. – 189 с.
18. Внутрішній туризм в Україні : окремі аспекти // О.І.Лугова. – К. 2002. – 226 с.
19. Волков С.Н Туризм и информатизация общества. – М.: Финансы и статистика, 2005. – 254 с.
20. Генсирук С.А., Нижник М.С. Рекреационное использование лесов. — К.: Урожай, 1987. – 184 с.
21. Географічна енциклопедія України: В 3-х т. / Під. ред. О.М. Маринич. – К.: УРЕ ім. М.П. Бажана, 1989. – 298 с.
22. Геоэкология рекреационных зон Украины / Под. ред. М.И. Толстой. — Одесса: Астропринт, 1996. – 196 с.
23. Гетьман В.І. Платні рекреаційні послуги установ природно-заповідного фонду України: законодавчі нормативи та екологічні можливості. // Укр. геогр. журнал. – 2002. – № 1. - С. 58 – 64.
24. Гнатів О.К. Проблеми розвитку вітчизняного туризму // Економіка України, №5, 2006. – С. 23 – 25
25. Гонгало П.Ф. Проблеми відтворення ресурсного комплексу України. // Економіка і Екологія, 2011, №15. – 5 с.
26. Горобець Н.П. Нові технології в галузі туризму // Економіка і інформатизація, №7, 2006. – С. 27 – 28
27. Грищенко Ю.М. Основи заповідної справи. — Рівне: РДТУ, 2000. –

- 234 с.
28. Гродзинський Д.М., Шеляг-Сосонко Ю.Р. та ін. Проблеми збереження та відновлення біорізноманіття в Україні. — К.: Академперіодика, 2001. — 245 с.
 29. Гудзь П. «Економічна ефективність використання природних рекреаційних ресурсів» // Регіональна економіка – №4, 2010. – С. 2 – 3
 30. Гудзь П.В. Економічні проблеми розвитку курортно-рекреаційних територій. — Донецьк, 2001. – 270 с.
 31. Данильчук В.Ф. и др. Методы оценки рекреационных территорий. — Донецк: ДИТБ, 2003. – 205 с.
 32. Державна програма розвитку туризму в Україні на 2012-2020 роки. // Офіційний вісник України. — 2012. — № 18. — С. 144 – 154
 33. Дубін В.Г. Регіональні проблеми збереження рідкісних видів біоти у лісах України // Укр. геогр. журнал — 2002. — № 2. — С. 20 – 27
 34. Дурович А. П. Маркетинг в туризме. Минск, Новое знание, 1998. – С. 205 – 217
 35. Иванух Р., Жученко В. Стратегические проблемы развития рекреационно-туристического комплекса Украины, // Экономика Украины. — 1998. № 1. – С. 56 – 60
 36. Жученко В.: «Розвиток туристсько-рекреаційної діяльності на Україні: передумови та перспективи» // Регіональні перспективи – № 1 (14), 2001
 37. Заїкина О.О Внесок туристичної галузі в подолання економічної кризи, 2000. – 50 с.
 38. Закон України „Про туризм” від 15 вересня 1995р. / Голос України від 14.11.1995р.; зі змінами та доповненнями.
 39. Заставний Ф.Д. Географія України. — Львів: Світ, 1994. – 360 с.
 40. Зіновчук Т.С. Вплив екологічних факторів на туризм // Екологічний вісник, №9, 2005 – С. 5 – 10
 41. Зорин И.В., Квартальнов В.А. Энциклопедия туризма: Справочник. — М.: Финансы и статистика, 2003. — 368 с

42. Зорин И.В. География туризма и экскурсий в СССР: Уч. пос. — М.: Наука, 1985. — 185 с.
43. Зорин И.В., Квартальнов В.А. Толковый словарь туристских терминов: Туризм. Туристская индустрия. Туристский бизнес. — М., Афины: ИМРОСКОИР, 1994.
44. Коротун І.М., Коротун С. І. Природні ресурси України. Рівне, 2000. — 440 с.
44. Лабскір В.М., Любієв А.І., Юшко О.В. та ін. Туристичні об'єкти України. Харків: НТУ «ХП», 2002. — 175 с.
45. Леоненко В.Б., Стеценко М.П., Возний Ю.М. Атлас об'єктів природно-заповідного фонду України. — К.: ВПЦ «Київський університет», 2003. — 119 с.
46. Мацола В. І. Рекреаційно-туристичний комплекс України. — Львів, 1997 — 254 с.
47. Мироненко Н.С., Твердохлебов И.Т. Рекреационная география. — М.6 Изд-во МГУ, 1991. — 50 с.
48. Михайлов В.А. Антропогенний вплив на навколишнє середовище. // Економіка і Екологія, №15. 2001
49. Николаенко Д.В. Рекреационная география: Учеб. пособие для студ. высш. учеб. заведения. — М.: Гуманіт. изд. центр ВЛАДОС, 2002. — 8 с.
50. Рутинський М.Й. Географія туризму України: Навч.-метод, пос. — К.: Центрнавч. літ-ри, 2004. — 160 с.
51. Сады, парки и заповедники Украинской ССР. — К.: Будівельник, 1985. — 120 с.
52. Середнє Побужжя / Під. ред. Г.І. Денисика — Вінниця: Гіпаніс, 2002. — 280 с.
53. Сидоров В.М. Рекреалогія — Система наук об отдыхе. — К., 1990.
54. Стафійчук В. І. Рекреалогія. Навчальний посібник. — К.: Альтерпрес, 2006. — 264 с.
55. Соціально-економічна географія України: Навч. посібник / За ред. проф. Шаблія О.І. — Львів: Світ, 1994. — 608 с.
56. Теоретические основы рекреационной географии. / Отв. ред. В.С.

- Преображенский. — М.: Наука, 1975. — 225 с.
57. ТОВАЖНЯНСЬКИЙ Л.Л., СОЛОДКИЙ В.Д., МАСІКЕВИЧ Ю.Г. та ін. Заповідна справа. — Харків: НТУ «ХП», 2002. — 240 с.
58. Туристичні ресурси України: 36 наук, статей / Наук. ред. О.І. Лугова. — К., 1996. — С. 136 – 236, 268 – 275
59. Україна. Природне середовище і людина. Серія карт. / Відп. ред. Л.Г. Руденко, В.М.Ліпінський, А.Л. Бондар. — К., 1993. — 56 с.
60. Фоменко Н.В. Рекреаційні ресурси та курортологія. — Івано-Франківськ, 2011. — 86 с.
61. Червона книга України: Рослинний світ / відп. ред. Ю.Р. Шеляг-Сосонко. — К.: Укр. енциклопедія, 1996. — 450 с.
62. Червона книга України: Тваринний світ / відп. ред. М.М. Щербак. — К.: Укр. енциклопедія, 1994. — 624 с.
63. Шмагина В.В., Харичков С. К. Рекреация и туризм в системе современных приоритетов социально-экономического развития. — Одесса, 2000. — 70 с.